

GTAMP: 14.25.09

<https://doi.org/10.51889/3005-6381.2024.81.4.004>

Асхатова А.А.¹, Ақбаева Ш.Ә.²

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Магистрант,
Алматы қ., Қазақстан, e-mail: asem.askhatova@bk.ru

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Өнер факультеті,
«Көркем білім» кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты
Алматы қ., Қазақстан, e-mail: akbaeva_sholpan@mail.ru

БАСТАУЫШ МЕКТЕП БАЛАЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМДІК-ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Қазіргі қоғамда шығармашылыққа деген қызығушылық пен қажеттілік артқан сайын, жеке адамдардың шығармашылық әлеуетін түсінуге және ашуға деген зерттеулер саны артуда. Бұл ұғымдар әртүрлі қауымдастықтарда өмір сүретін адамдарға кеңінен таралады, бұл жалпы халық арасында шығармашылық идеяларды дамыту қажеттілігін көрсетеді. Іргелі білім алу үшін аталмыш зерттеу жалпы шығармашылық және осы көзқарастардағы өнертану, педагогика мен психология әдебиеттеріндегі шығармашылық тұжырымдамасының таралуы туралы көзқарастарды зерттейді.

Бастауыш мектеп жасындағы баланы ойлауға, құруға, талдауға, идеялар жасауға және шешімдер табуға үйрету болып табылатын бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін көрнекі оқыту құралдарымен қалыптастыру әдістері мен формалары қарастырылады. Көрнекі оқыту әдістері оқушының өз бойында жасаған бейнесінің қарапайымдылығын көрсетуге көмектеседі, қиял және баланың қабылдауы мен ойлауын дамытады. Оқыту және тәрбиелеу жүйесінде мектепке дейінгі жастан бастап білім берудің барлық сатыларындағы көркем еңбек сабақтары мен факультативтері маңызды. Бұл балаға айтарлықтай дамытушылық әсер ететін көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамыту сабақтары. Бұл сабақтарда өмірдегі, өнердегі сұлулықты түсіну, қабылдау және сезіну, сұлулықты өзіңіз жасауға ұмтылу, қоршаған заттардағы сұлулықты бағалай білу қабілеті дамиды. Шығармашылық ойындар жүйесі болып табылатын инновациялық арт-технологияның балалардың қабылдауды, ойлауды, қиялды, коммуникативтік қабілеттерді, эмоционалдық саланы дамытуда шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдай жасаудағы, шындыққа эстетикалық қатынасты қалыптастырудағы, сондай-ақ реттеуге әсер ететін үлкен мүмкіндіктері аталып өтіледі. Бастауыш сынып жасындағы балаларды қызықтыратын эзірлемелерге сәйкес келетін, икемді материалдар мен іс - әрекеттерді, ойынға негізделген бағалауды пайдалана отырып оқытушы бағалау жүргізеді.

Бастауыш мектеп жасындағы кезең қоршаған әлемге және ғаламның бір бөлігі ретінде өзіне эстетикалық қатынасты қалыптастырады. Бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың оңтайлы тәсілі-көрнекі оқыту құралдары.

Түйін сөздер: педагогика, қабілет, шығармашылық, көркем еңбек, бастауыш сынып, әдістер.

Асхатова А.А.¹, Акбаева Ш.А.²

*¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Магистрант, г. Алматы, Казахстан, E-mail: asem.askhatova@bk.ru*

*²Казахский национальный педагогический университет имени Абая, доцент кафедры
«Художественное образование», кандидат педагогических наук
г. Алматы, Казахстан, E-mail: akbaeva_sholpan@mail.ru*

ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

По мере того, как в современном обществе растет интерес и потребность в творчестве, растет количество исследований, направленных на понимание и раскрытие творческого потенциала людей. Эти понятия широко распространяются на людей, живущих в разных сообществах, что свидетельствует о необходимости развития творческих идей среди населения в целом. Для получения фундаментальных знаний в данном исследовании исследуются подходы к общему творчеству и распространению концепции творчества в литературе по искусствоведению, педагогике и психологии в этих взглядах.

В статье рассматриваются методы и формы формирования художественно-творческих способностей младших школьников средствами наглядного обучения, целью которых является обучение ребенка мышлению, творчеству, анализу, выработке идей и поиску решений. Методы визуального обучения помогают продемонстрировать простоту образа, который ученик создает в себе, развивают воображение и восприятие и мышление ребенка. В системе обучения и воспитания важны уроки и факультативы художественного труда на всех ступенях образования, начиная с дошкольного возраста. Это занятия по развитию художественных и творческих способностей, которые оказывают значительное развивающее воздействие на ребенка. На этих занятиях развивается умение понимать, воспринимать и ощущать красоту в жизни, искусстве, стремиться создавать красоту самостоятельно, ценить красоту в окружающих предметах. Отмечаются большие возможности инновационной арт-технологии, представляющей собой систему творческих игр, в создании условий для творческой самореализации детей в развитии восприятия, мышления, воображения, коммуникативных способностей, эмоциональной сферы, в формировании эстетического отношения к действительности, а также влияющих на регулирование. Оценка проводится преподавателем с использованием гибких материалов и действий, игровой оценки, соответствующей разработкам, интересующим детей младшего школьного возраста.

Период младшего школьного возраста формирует эстетическое отношение к окружающему миру и к себе как к части Вселенной. Оптимальным способом развития художественно-творческих способностей младших школьников являются наглядные средства обучения.

Ключевые слова: педагогика, способность, творчество, художественный труд, начальный класс, методы.

Askhatova A.A.¹, Akbayeva Sh. A.²

*Abai Kazakh National Pedagogical University, Master student,
Almaty, Kazakhstan, E-mail: asem.askhatova@bk.ru*

*Abai Kazakh National Pedagogical University, Associate Professor of the Department of Art
Education, Candidate of Pedagogical Sciences,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: akbaeva_sholpan@mail.ru*

FORMATION OF ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Abstract

As the interest and need for creativity grows in today's society, there is a growing body of research aimed at understanding and unlocking people's creative potential. These concepts apply broadly to people living in different communities, indicating the need to develop creative ideas in the general population. To gain foundational knowledge, this study explores approaches to general creativity and the spread of the concept of creativity in the literature of art history, pedagogy, and psychology in these views.

The article considers methods and forms of formation of artistic and creative abilities of junior schoolchildren by means of visual learning, the purpose of which is to teach the child to think, create, analyse, develop ideas and search for solutions. Methods of visual teaching help to demonstrate the simplicity of the image that the pupil creates in himself, develop imagination and perception and thinking of the child. Lessons and electives of artistic labour at all levels of education, starting from preschool age, are important in the system of education and upbringing. These are classes for the development of artistic and creative abilities, which have a significant developmental impact on the child. These classes develop the ability to understand, perceive and feel the beauty in life and art, to strive to create beauty independently, and to appreciate the beauty in surrounding objects. Great possibilities of innovative art-technology, which is a system of creative games, in creating conditions for creative self-realisation of children in the development of perception, thinking, imagination, communicative abilities, emotional sphere, in the formation of aesthetic attitude to reality, as well as influencing regulation, are noted. The assessment is carried out by the teacher using flexible materials and activities, playful assessment, appropriate to the developments of interest to children of primary school age.

The period of primary school age forms the aesthetic attitude to the surrounding world and to oneself as a part of the universe. The optimal way to develop artistic and creative abilities of junior schoolchildren is visual means of teaching.

Key words: pedagogy, ability, creativity, art work, primary classroom, methods.

Кіріспе. Бүгінгі таңда Қазақстандық жалпы орта білім беру мекемелерінің басты міндеттерінің бірі – белсенді, шығармашылық, білімді және ашық, мәдениетті тұлғаны тәрбиелеу. Осыған орай мәселені шешуге мүмкіндік беретін оқытудың жаңа мазмұнын, формаларын, әдістерін құру қажет.

Бастауыш сыныптағы оқу пәндері тұлғаның шығармашылық қасиеттерінің дамуына әсер ете алатындығын қарастыра келе «Көркем еңбек» пәнін ажыратып көруге болады. Жоғарыда аталған пән аясында оқушылардың ұйымдастырылған оқу-тәрбие процесі бастауыш сынып оқушыларының жан-жақты дамуына әсер етеді: интеллектуалды, психологиялық, эмоционалды аспектілерде.

Педагогика, психология мен әлеуметтану шығармашылық туралы білімді дамытудың маңызды салалары болып табылады және бай және егжей-тегжейлі зерттеу корпустарын құруға мүмкіндік беретін тәсілдерді ұсынады, біріншісі эксперименттер арқылы маңызды құндылық тапты, ал екіншісі шығармашылық тұлғалар мен топтардың сапалы зерттеулері, сонымен қатар қайталама статистикалық талдау және әлеуметтік желілерді талдау. өнер

өнімдері мен оларды жасаушылар. Дегенмен, осы басым тәсілдер арасындағы байланыс жалпы популяциядағы шығармашылыққа негізделген теңсіздіктің негізінде жатқан жеке деңгей факторларын, әлеуметтік позицияны және әлеуметтік контекстті ескеретін шығармашылық туралы түсінікті жалпылау қиын болуы мүмкін дегенді білдіреді. Жалпы популяциядағы шығармашылықты қабылдауға немесе көрсетуге байланысты әлеуметтік-демографиялық профильдер туралы статистикалық расталған жалпылама тұжырымдар ғылыми және әлеуметтік маңызы бар теңсіздік мәселелеріне жаңа көзқараспен қарауға мүмкіндік береді.

Қабілеттер – жеке тұлғаның өзіндік ерекшеліктері белгілі бір қызметті сәтті жүзеге асырудың субъективті шарттары. Қабілеттер адамның бойындағы дағдыларға, білімге байланыссыз. Олар белгілі бір әрекетті меңгерудің тереңдігі, жылдамдығы және беріктігі ретінде көрініс береді [1].

Шығармашылық – шығармашылық қызметке қабілеттілік, инновациялық қызмет. Шығармашылық қиял механизмдерін әртүрлі психикалық процестерге бастапқы ішкі енгізудің нәтижесі ретінде қарастырылады.

Зерттеулердің материалдары мен әдістері. Білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін, қиялын және ойлауын дамыту мәселесін бірқатар педагогтар мен психологтар қарастырып, зерттеген: Л. С. Беляев, И.О.Мотков, С.Л. Рубинштейн, Е. А. Флерица, Л. С.Выготский, Я. И. Пономарев, А. Н. Леонтьев, Н. Н. Поддяков, Б.Т. Лихачев, Б. М. Теплов, Л. А. Венгер және басқалары.

Б. М. Теплов шығармашылық қабілеттер деп әр адамға жеке тән белгілі бір психологиялық қабілеттерді атады. Оның пікірінше кез-келген іс-әрекеттің сәтті орындалуы жеке қабілетпен емес, белгілі бір адамды сипаттайтын жеке қабілеттердің жиынтығымен қамтамасыз етілуі мүмкін деп есептеді. Балалық шақта қалыптасқан адамгершілік-эстетикалық қасиеттер және жалпы эстетикалық даму кейінгі өмірде де сақталады және өзгеріссіз қалады [2].

О. И. Мотков өз кезегінде шығармашылық қабілеттер – қиын жағдайларда стандартты емес шешімдер қабылдау, сондай-ақ жаңа белгісіз нәрсені сезіп білу қабілеті деп сипаттады [3].

С.Л. Рубинштейн қабілеттер деп «күрделі білім, онсыз адам белгілі бір іс-әрекетке қабілетсіз және тек белгілі бір жолмен ұйымдастырылған іс-әрекет процесінде пайда болатын қасиеттерді» түсіндірді [4].

Б.Т. Лихачев «бастауыш мектеп жасы көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың маңызды кезеңі. Дәл осы кезеңде қоршаған әлемге деген көзқарастың қарқынды қалыптасуы басталады, біртіндеп жеке қасиеттерге айналады» деп тұжырымдады [5].

М. М. Байрамбекова «бастауыш мектеп үздіксіз білім беру жүйесінде шешуші рөл атқарады және оқушының жасөспірім кезіндегі көркемдік-шығармашылық қабілеттерін одан әрі дамыту үшін негізгі базаны қамтамасыз етуге арналған» деп атап өтті [6].

1989 жылдан бастап зерттеу топтары әртүрлі салаларда көптипті құрылымды (мысалы, жабық, жартылай ашық, ашық) мәселелерді шешкен кезде балаларды, жастарды және ересектерге бақылау жүргізген. Әр түрлі жас топтарындағы, мәдениеттердегі, елдердегі және білім беру лауазымдарындағы бақылаушылардан (мысалы, психологтар, мұғалімдер, оқытушылар ассистенттері, әкімшілер және басқа да көмекші персонал) балалар мен жасөспірімдерді өздерінің кішігірім топтарында (4-5 бала) анықтауды сұрады. Олар адамды шақырған кезде олардан: «неліктен бұл адам проблемаларды шешуші болды деп ойлайсыз?» деген сұраққа жауап алынды. Егер олар «жоғары ынталы» немесе «шығармашылық» сияқты қорытынды жасаса, олардан адамның не істегенін немесе не айтқанын айтуды сұрады, нәтижесінде байқалған мінез-құлық үлгілерінің тізімдері жасалды.

Алғашқы зерттеулерден бастап осы кезеңге дейінгі зерттеулерге дейін бақылаушылар бағаланатын салаларға тән мәселелерді шешуде кейбір мінез-құлықтарды анықтады (мысалы, лингвистикалық, әңгімедегі әр түрлі кейіпкерлерді бейнелеу үшін дауысты

өзгертеді), кейбіреулері бірнеше салаларда байқалды (мысалы, өнімдер жаңа, түпнұсқа немесе әр түрлі), және тапсырманы орындауға мотивация туралы куәлік берген кейбіреулер (мысалы, басқалары аяқтаған кезде де жұмыстан кеткісі келмейді). Негізінен шығармашылық мәселелерді шешудің белгілі бір саласына назар аудара отырып, бағалауды дамытқанымен, бұл көзқарас әртүрлі этникалық топтардың, әртүрлі елдердің және бірнеше тілдік топтардың көптеген бақылаушылары барлық салалардағы мәселелерді шешу кезінде белгілі бір мінез-құлықтарды көруді жалғастырғандықтан өзгерді, бұл салаға ортақ көзқарас. Зерттеушілер толығымен домендік-әмбебап немесе доменге тән шығармашылық болуы мүмкін емес деп тұжырымдады, өйткені әрбір сала интеллект, ойлау дағдылары, білім, тұлға, мотивация және контекст сияқты компоненттердің нәтижесінде күрделі түрде қатысады. Амабиленің компоненттік теориясында шығармашылық осы салаға тән дағдылар мен қабілеттерден, шығармашылыққа қатысты дағдылар мен қабілеттерден және тапсырманы орындауға ынталандырудан тұрады [7]

Шығармашылық қоғам үшін үлкен маңызға ие. Қоғамда шығармашылықтың маңыздылығы мен айқын қажеттілігі артқан сайын, жеке адамдардың, оның ішінде мектеп оқушыларының шығармашылық әлеуетін түсінуге және ашуға қызығушылық артады. Шығармашылықты дамыту туралы әңгімелер білім беруде, бизнесте және жұмыста, ғылымда, азаматтық өмірде және т. б. шығармашылықты кеңірек зерттеуге және түсінуге, әлауқатты арттыруға, институттар мен саясатты қалыптастыруға және жалпы өмірді жақсартуға оң мүмкіндіктер беру үшін шығармашылыққа «пәнаралық көзқарасты» талап етеді. Шығармашылықты кеңірек түсінудің «әр адамның бірегей шығармашылық талантын жүзеге асыруға», «қазіргі қоғамның алдында тұрған қиындықтарға тиімдірек жауап беруге» және «мәселелерді тиімдірек шешуге», сондай-ақ қоғам үшін басқа да артықшылықтарға оң әсер ететінін көрсетеді. Бұл ұғымдар әртүрлі қауымдастықтар мен контексттерде өмір сүретін адамдарға кеңінен таралады, бұл жалпы халық арасында шығармашылықты тереңірек түсіну қажеттілігін көрсетеді.

Шығармашылық туралы көзқарастар тұрғысынан анықтау үшін қажетті элементтерге қатысты кең консенсус бар, дегенмен педагогтар, психологтар мен әлеуметтанушылар шығармашылықтың мағыналық жағынан әр түрлі анықтамаларын қалайды. Осы екі әлеуметтік-ғылыми тәсілдегі айырмашылықтар мен ұқсастықтар шығармашылықтың эмпирикалық түсінігін қалыптастырды және кейде қоғамдағы шығармашылықтың тұжырымдамасы, өндірісі және таралуы туралы қосымша, кейде тамаша теориялық түсініктерді қамтамасыз етеді. Осыған байланысты сұрақ туындайды: егер оның оң салдарын жақсырақ ынталандыру және іске асыруға көмектесу үшін жалпы халық арасында шығармашылық зерттелуі керек болса, қоғамның пікірінше, шығармашылық дегеніміз не? Қоғам шығармашылық деп санайтын нәрсе оқушылардың шығармашылық болуға деген ұмтылысына қалай әсер етеді? Шығармашылықтың анықтамалары әр түрлі ғылыми пәндерде әр түрлі болады және үнемі дамып отырады, бұл жалпы популяциядағы шығармашылықты зерттеуді қиындатады [8].

Көркемдік және шығармашылық қабілеттердің даму дәрежесін оқушының өнерді эмоционалды түрде сезіну қабілетіне, сондай-ақ қоршаған ортаны шығармашылықпен өзгерту қабілетіне қарай анықтауға болады [9].

Егер оқу процесінде оқушылардың жас ерекшеліктері ескерілсе, балалардың шығармашылық қабілеттері тиімді ашылады. XX ғасырдың басында балалардың бейнелеу шығармашылығының көптеген педагог – зерттеушілері балалардың бейнелеу мүмкіндіктерін дамыту кезеңдерін анықтады. Сонымен А. В. Бакушинский көркем өнерінің дамуын үш негізгі жас кезеңіне бөлді:

1. Туғаннан бастап 6-7 жасқа дейін, ол белсенділікпен сипатталады, ойлаудың болмауы, жұмыс нәтижесіне қызығушылықтың болмауы, қабылдау үшін бастапқы физиологиялық маңыздылығында көркемдік форма элементтеріне қызығушылықтың басым болуы (баяу, сызық, көлем, бет, ауырлық және т.б.).

2. 6-7-ден 10-12 жасқа дейін, ойлау қабілеті пайда болған кезде, Бірақ ол әлі де қысқа және эмоционалды. Дәл осы жаста басталады баланың көркем шығармашылығы. Материалды және бетті өңдеу техникасына, декоративтілікке, қоршаған кеңістікті безендіруге ерекше қызығушылық бар. Бұл белсенділіктің ойлау Үстемдігі, қабылдау үстінен шығармашылық, танымдық процестерге эмоция мен ерік-жігер кезеңі.

3. 10-12-ден 14-15 жасқа дейін (жасөспірім) сыртқы әлемге назар аударудың жоғарылауымен, сындарлы қабілеттердің төмендеуімен, әсерлердің даралануымен сипатталады. Сонымен қатар, суретте натурализм басым, түс сезімі күңгірт, шығармашылық белсенділік төмендейді.

Зерттеу нәтижелері. Педагогикада шығармашылық қабілеттерді қалыптастыру мәселесін дамытатын бірқатар ғылыми бағыттар бар (1-кесте)

1-кесте. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру мәселесін қарастыратын педагогиканың ғылыми бағыттары

№	Бағыттар	Өкілдері
1	Өнертабыстық есептерді шешу теориясы мен даму теориясына негізделген шығармашылық педагогика	И.М. Верткин, Г.С. Альтшуллер
2	Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу теориясы	М.Ф. Гоноболин, В.А. Слостенин, С.А. Архангельский
3	Дамытушылық оқыту	В.В. Давыдов, Л.В. Занков, Д.Б. Эльконин
4	Проблемалық оқыту	А.М. Матюшкин, М.И. Махмутов

П.М.Джейкобсон бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды өмірін сипаттауда «әсерлілік, сезімнің тікелей көрінісінің жандылығы, жауаптылық» сөздерін қолданған [10]. Бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін зерттеу бойынша зерттеулерді талдау бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерінің даму кезеңдерін бөліп көрсетуге мүмкіндік берді (2-кесте).

2-кесте. Бастауыш сынып оқушыларының көркемдік-шығармашылық қабілеттерін дамытудың негізгі кезеңдері

№	Кезең	Мазмұны
1	Оқушылардың қоршаған әлемнің сұлулығына эмоционалды жауаптылығын қалыптастыру	Белсенділіктегі сезімдердің көрінісі; эмоционалды-бейнелі пайымдау түрі; оқушының шындыққа эстетикалық көзқарасының бағыты
2	Шындықты түсіндіру	Эмоционалды жауап беру контекстінде оқушылардың шындыққа деген ерекше көзқарасын қалыптастыру
3	Шындықтың эстетикалық құбылуы	Шындықты эстетикалық қабылдау және шындықтың практикалық эстетикалық өзгерістері үшін жағдай жасау

Бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамыту ерекшелігі олардың ішкі әлемінің ерекшеліктерімен және осы жастағы оқушыларға тән сипаттамалармен анықталады:

- эмоционалды жауаптылықтың жоғарылауы;
- әлемді эстетикалық игеру процесінде тәжірибе жасауға ұмтылу;

- жасалған және қабылданған бейнелердің жарықтығы, түстілігі.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық белсенділігінің негізгі ынталандырушысы-олардың қоршаған әлемді практикалық тануға және олардың тірі шығармашылық көрінісіне деген белсенді ұмтылысы.

Оқушылардың көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытуды ұйымдастырған кезде олардың сезімдері мен эмоцияларын ескеру қажет.

Жалпы, бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың негізі олардың келесі ерекшеліктері болып табылады:

1. Белсенділік; 2. Эмоционалдылық; 3. Қызығушылық.

Оқытудың көрнекі құралдары баланың ойлауын, қызығушылығын, есте сақтау қабілетін арттырады, өмірге тікелей қызығушылық тудырады, яғни ол ерекше эмоционалды және психикалық күйлерді тудырады.

Эмоционалды және жоғары тәжірибелер оқушының жадында берік сақталады, көбінесе дағдыларды, сенімдерді, мінез-құлық әдеттерін дамыту процестерін жеңілдететін мінез-құлықтың ынталандырулары мен мотивтеріне айналады. Өнермен қарым-қатынас оқушыға жағымды эмоционалды-құндылық мазмұнын береді.

Е. Н. Фоминнің пікірінше, өнімді іс-әрекеттің маңызды педагогикалық шарты баланың мотивациясы болып табылады. Бастауыш сынып оқушысы ұжымдық түрде қол жеткізген жетістіктерінің негізінде үнемі одан әрі тануға ұмтылады. Ол үшін шығармашылық олимпиадалар, өнері техникасы бойынша конкурстар, галереялар, ертеңгі шеберлер жәрмеңкелері сияқты дамыған жарыс жүйесін пайдалануға болады. Келесі педагогикалық шарт-бұл балаға мүмкіндік беретін ойын жағдайлары мотив, оны белсенді бейнелеу әрекетіне итермелейді. Дәл осы суретте ол эмоционалды мәнін аша алады, өзі бейнелейтін оқиғаларға ойша қатыса алады, оған іс жүзінде ол қатыса алмайды [11].

В. В. Буткевич және Ю. С. Любимова бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың тиімділігін оқушылардың эстетика туралы өз идеялары негізінде, сондай-ақ жеке эмоционалды және сенсорлық тәжірибе негізінде жаңасын жасауға деген ұмтылысымен байланысты көрнекі оқыту құралдары деп санайды [12].

Бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін көрнекі оқу құралдарымен дамытудың ерекшеліктерін зерттей отырып, көптеген ғалымдар бастауыш мектеп жасындағы кезең қоршаған әлемге және ғаламның бір бөлігі ретінде өзіне эстетикалық қатынасты қалыптастыруға ерекше көңіл бөледі деген қорытындыға келді. Осы мақсатты жүзеге асырудың оңтайлы тәсілі оқушылардың көркемдік және шығармашылық қабілеттерін әр түрлі сабақтарда және сыныптан тыс жұмыстарда қолданылатын әртүрлі көрнекі оқыту құралдарымен дамытуда көрінеді.

Мектепке келгеннен кейін оқушыларды көркем және шығармашылық қызметтің әртүрлі түрлеріне баулу мүмкіндігі пайда болады (3-кесте).

3-кесте. Бастауыш сынып оқушыларын көркемдік-шығармашылық қызметтің әртүрлі түрлеріне қосу тәсілдері

Оқу-тәрбие процесінде	Сыныптан тыс жұмыста
- Көркем еңбек сабақтары - музыка сабақтары, - бейнелеу өнері сабақтары - оқу сабақтары және т. б.	сәндік-қолданбалы өнердің түрлі түрлері бойынша үйірмелердің жұмысына қатысу, қызығушылықтары бойынша сабақтар ұйымдастыру, түрлі студиялардың жұмысына қатысу және т. б.

Талқылау. Мектептегі сабақтарда өнер туындыларын жасауға ынталандыру үшін қолданылатын бейнелеу өнері мен технология сабағының құрылымы арқылы қабілеттер, құндылықтар, мотивация, эмоциялар мен мақсаттар беріледі. Тұлғаның бұл бөліктері жүйені кез-келген бөлікке жылжыту, бейнелеу өнерін жеке тұлғаның басқа бөліктерін белсендіру үшін қолдану арқылы өзара әрекеттеседі. Осылайша белсендірілген шығармашылық процесс көрнекі өнер туындысын жасауға әкелуі мүмкін, ол өздігінен емес, үздіксіз процестің бөлігі болып табылады. Көрнекі элементтер арасындағы байланыс шығармашылық және интеллектуалды қабілеттердің жоғары деңгейін белсендіруді талап етеді. Оқушыларды таңдалған өнер туындысындағы жеке элементтерді тануға үнемі ынталандыру және ынталандыру қажет, ал өнер туындысының өзі мотивация құралы ретінде қолданылады. Музыкалық шығарманы визуалды тапсырма ретінде қою немесе керісінше шығармашылық ойлаудың келесі ерекшеліктерін іске асырады:

- анықтау және қайта анықтау қабілеті - «үлгілі» өнер туындысының құрылымын анықтау және оны қайта қарау, басқа өнердің экспрессивті құралдарының көмегімен.;
- модельдік жұмысты талдау, аударма алдындағы тәжірибені жалпылау, басқа өнер элементтерін таңдау кезінде қайта талдау;
- тәжірибені визуализациялау;
- бір мағынаны қолдана отырып алынған тәжірибені символдық ұғымдарды қолдана отырып, басқа мағынаның аймағына аудару процесінде көрінетін метафоралық ерекшеліктер;
- мұндай ерекше тапсырманы жасауға икемділік;
- еркін сөйлеу, транспозиция және трансформация кескіндемені немесе суретке тыңдау тапсырмасын қою кезінде белсендірілетін процестер ретінде қарастырылады [13].

Сонымен қатар, оқу және сабақтан тыс жұмыстардың әртүрлі формаларына қатысу процесінде оқушыларда жағымды сезімдер, эмоциялар дамиды, қызығушылықтар, бейімділіктер, эстетикалық талғам қалыптасады. Шығармашылық қызметке қатыса отырып, оқушылар өз ойларын жүзеге асыру тәжірибесін алады. Сонымен қатар, мұғалім сұлулық идеясына жауап беретін көрнекі оқу құралдарын шебер таңдауы керек. Балаға тек сұлулықты білу, оны бағалау және таңдану қабілеті ғана емес, сонымен қатар ол сұлулықты шығармашылық құруға белсенді қатысуы керек, өйткені адам сұлулықты жан-жақты түсіне бастайды, егер ол өнерде, әр түрлі іс-шараларда кез-келген өнімді шығармашылықпен жасауға қатысса ғана.

Қорытынды. Қорытындылай келе, балалардың оқу-тәрбие процесінде шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруды жандандыру мәселесін шешу әсіресе қазір рухани жаңғыру жағдайында үлкен маңызға ие екенін атап өтеміз. Балалық шақта адамның жарқын даралығы немесе бет-әлпетсіз, қанатсыз стереотип қалыптасады.

Осылайша, көрнекі оқыту құралдарын қолдану бастауыш сынып оқушыларының көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бұған көркем шығармашылыққа қабілеттілікті дамыту, оқушының көркем мәдениет туралы білімін игеру, сезіммен, эстетикалық қабылдаумен, талғаммен, бағалаумен және басқа категориялармен көрсетілген психологиялық, эстетикалық қасиеттерді дамыту сияқты мәселелерді шешу арқылы қол жеткізуге болады.

Әдебиеттер:

1. *Иманмурзаева А.У. Формирование эстетического отношения младших школьников к декоративно-прикладному искусству. Диссертация ... кандидата педагогических наук. Махачкала, 2017.*
2. *Теплов, Б. М. Способности и одаренность / Б. М. Теплов. – М., 2013. – 242 с.*
3. *Мотков, О. И. Природа личности. Сущность, структура и развитие. – М., 2006. - 320 с.*
4. *Рубинштейн С.Л. Проблемы индивидуальных различий. Москва, 1959*

5. Лихачев Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников: учебное пособие по спецкурсу для студентов педагогических институтов. Москва, 1985.
6. Байрамбеков М.М. Система обучения дошкольников и младших школьников народному искусству (На материале искусства народов Дагестана). Диссертация ... доктора педагогических наук. Махачкала, 2001.
7. C. June Maker, A. Kadir Bahar, Randy Pease, Fahad S. Alfaiz, DISCOVERing and nurturing creative problem solving in young children: An exploratory study, *Journal of Creativity*, Volume 33, Issue 2, 2023, 100053, ISSN 2713-3745, <https://doi.org/10.1016/j.yjoc.2023.100053>
8. Novak-Leonard, J. L., Skaggs, R., & Robinson, M. (2021). Innovative and artistic: Conceptions of creativity among the American public. *Poetics*, 101599. doi:10.1016/j.poetic.2021.101599
9. Буткевич В.В., Любимова Ю.С. Методика организации эстетического воспитания младших школьников: учебно-методическое пособие для учителей начальных классов, воспитателей групп продленного дня, организаторов внеклассной работы, руководителей кружков и студий народного творчества. Минск, 2008.
10. Яacobson П.М. Эмоциональная жизнь школьника (психологический очерк). Москва, 1966.
11. Фомина Т.Н. Проблемы школы в развитии и воспитании творческих способностей учащихся / Т.Н. Фомина // Вестник Евразийского гуманитарного института, 2008. № 4.
12. Котикова О.П. Эстетическое воспитание младших школьников: пособие для учителей, педагогов внешкольных учреждений. Минск, 2001.
13. Miletic, N., & Vukicevic, N. (2013). Children's Creative Work – A Comparative Approach to Teaching Visual Art and Music. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 1966–1970. doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.149

References:

1. Imanmurzaeva A.U. Formirovanie esteticheskogo otnosheniya mladshih shkol'nikov k dekorativno-prikladnomu iskusstvu. *Dissertaciya ... kandidata pedagogicheskikh nauk. Mahachkala*, 2017.
2. Teplov, B. M. *Sposobnosti i odarennost'* / B. M. Teplov. – M., 2013. – 242 s.
3. Motkov, O. I. *Priroda lichnosti. Suschnost', struktura i razvitie*. – M., 2006. - 320 s.
4. Rubinshtein S.L. *Problemy individual'nyh razlichii*. Moskva, 1959
5. Lihachev B.T. *Teoriya esteticheskogo vospitaniya shkol'nikov: uchebnoe posobie po speckursu dlya studentov pedagogicheskikh institutov*. Moskva, 1985.
6. Bairambekov M.M. *Sistema obucheniya doshkol'nikov i mladshih shkol'nikov narodnomu iskusstvu (Na materiale iskusstva narodov Dagestana)*. Mahachkala, 2001.
7. C. June Maker, A. Kadir Bahar, Randy Pease, Fahad S. Alfaiz, *DISCOVERing and nurturing creative problem solving in young children: An exploratory study*, *Journal of Creativity*, Volume 33, Issue 2, 2023, ISSN 2713-3745, <https://doi.org/10.1016/j.yjoc.2023.100053>.
8. Novak-Leonard, J. L., Skaggs, R., & Robinson, M. (2021). Innovative and artistic: Conceptions of creativity among the American public. *Poetics*, 101599. doi:10.1016/j.poetic.2021.101599
9. Butkevich V.V., Lyubimova YU.S. *Metodika organizacii esteticheskogo vospitaniya mladshih shkol'nikov: uchebno-metodicheskoe posobie dlya uchitelei nachal'nyh klassov, vospitatelei grupp prodlennoogo dnya, organizatorov vneklassnoi raboty, rukovoditelei krujkov i studii narodnogo tvorchestva*. Minsk, 2008.
10. Yakobson P.M. *Emocional'naya jizn' shkol'nika (psihologicheskii ocherk)*. Moskva, 1966.
11. Fomina T.N. *Problemy shkoly v razvitii i vospitanii tvorcheskikh sposobnostei uchaschihsya* / T.N. Fomina // *Vestnik Evraziiskogo gumanitarnogo instituta*, 2008. № 4.
12. Kotikova O.P. *Esteticheskoe vospitanie mladshih shkol'nikov: posobie dlya uchitelei, pedagogov vneshkol'nyh uchrejenii*. Minsk, 2001.
13. Miletic, N., & Vukicevic, N. (2013). Children's Creative Work – A Comparative Approach to Teaching Visual Art and Music. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 1966–1970. doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.149